

„Образованието на 21-ви век – качество и нови технологии –
поглед „отвътре-навън“

Димитър Валентинов Драгнев

СУ „Св. Климент Охридски“/Eberhard Karls Universität Tübingen

Когато говорим за качество на образованието, трябва непременно да имаме предвид, че то се отнася най-вече до изпълнение на целите на образованието – заложи в съответните закони и отнасящи се до всеки участник в образованието, но по различен начин. Така например в Закона за предучилищното и училищното образование са заложи общо 12 цели на това образование, постигането на само част от тях обаче може да бъде измерено (или пък това може да стане само отчасти). Един ученик може да познава отлично Конституцията на Република България и това да бъде измерено със стандартизиран тест. Това добро познание обаче е само предпоставка за изпълнението на третата цел според този закон – ученикът, станал пълноправен гражданин, да може да води активен граждански живот в съвременните общности. Последното предполага някакви общовалидни, неизменими ценности, но същевременно неговите проявления са изключително динамични и затова следва постоянно да мислим както за неизменимото, така и за динамичното във всяка една от тези цели. Само така ще можем да отличим например утвърдената традиция от закостенялостта, като си даваме сметка, че образователната система по принцип е доста консервативна.

Не бива да пропускаме също това, че основната цел на образованието е ясна и от самото негово название – да дава образ на човека, който го отличава, т.е. да формира неговата личност. Дебело подчертавам това, защото твърде често когато следва да кажем „личности“ употребяваме думата „кадри“, а това не следва да е така.

Изследването PISA, чиито резултати за 2015 г. излязоха през тази седмица, ни дава важни показатели за качеството на образованието. Такива международни класации са един от най-големите външни стимули за повишаване на качеството, тъй като те дават ясни показатели и в синхронен, и в диахронен план, помагат за ориентиране спрямо добрите практики в другите страни. Но тъй като външният поглед е по правило поглед към един определен момент от развитието на дадена система (или общност), все пак именно погледът „отвътре-навън“ е безценен за даването на цялостна оценка на качеството на образованието, понеже той позволява по-голяма детайлност и индивидуална оценка за всеки участник в системата. Тук е и ролята на Министерството на образованието, което следва да подкрепя добрите примери, да се превърне в един посредник между тях, подпомагайки тяхното развитие, а от друга страна да насочи утвърдилите се сред тях в помощ за преодоляването на лоши тенденции, разчитайки на творческия потенциал и на духа на българските учители и университетски преподаватели, но и на всички останали участници в образователната система.

Основният стимул за повишаването на качеството на образованието винаги са били и ще бъдат личностите на българските учители и университетски преподаватели. В българското образование работят многобройни професионалисти – забележителни личности, върху които се крепи развитието на българското образование. За да могат да продължат това свое дело, на тях е необходима преди всичко свобода. Тя гарантира изграждането на традиции, което от своя страна позволяват привличането на нови учители и преподаватели, които да осигурят пълноценното развитие на българското образование. А добрите и утвърдени традиции водят често до отлични резултати от страна на учениците и студентите, чиито постижения са от своя страна друг важен стимул за техните съученици и колеги. Основните бариери за тези вътрешни стимули са липсата (в определени моменти) на цялостен поглед (както от страна на учители и преподаватели, така и от страна на министерството и неговите служители) към учителстването и преподаването, които водят до свеждането им до отделни дейности.

Що се отнася до примерите, бих искал да открия двама души, с които съм общувал многократно – Теодосий Теодосиев и Иван Господинов. Първият доказва силата на творческия дух и изграждането на сериозна традиция (в случая в областта на природните науки), а вторият е с основна заслуга за превода на български език на една от най-добрите международни образователни платформи Khan Academy и за лидерското място, което България заема в момента в нея. Като възпитаник на Националната гимназия за древни езици и култури „Константин Кирил Философ“, няма как да не спомена и своето училище като ярък пример за институция, която се е изградила най-вече благодарение на своите учители (и на своите ученици) и техния професионализъм и преподавателски талант, въпреки опитите за (понякога) неблагоприятно влияние от страна на външни фактори. Ключова роля за качествено образование, което НГДЕК вече почти 40 години дава (доказано от класациите и от реализацията на нейните възпитаници), е стъпването на многовековната традиция на класическото образование, свързано с изучаването на класическите езици – латински, старогръцки и старобългарски, което е и най-престижното образование в повечето европейски страни. Класическото образование е една утвърдена традиция, която е добре българското образование да продължи да поддържа и развива.

Що се отнася до новите технологии (ще се концентрирам тук върху училищното образование), бих разделил тяхното прилагане на две части – в класната стая (като събирателно название за местата, където учениците са заедно със своя учител и учат) и извън нея. Приложението им в класната стая е най-вече даване на нови възможности на участниците в учебния процес. Технологиите (например интерактивните дъски, образователните платформи с пряко приложение в час) не трябва да бъдат абсолютизирани, а да служат и подпомагат учебния процес, когато това е необходимо. Тъй като образованието се дели най-общо на обучение и възпитание, следва да обръщаме внимание и на значението на технологиите във възпитанието на учениците – те могат да послужат за приучаването на децата на екологични навици. За мен ключово е приложението им за деца в неравностойно положение, тъй като те правят напълно възможен учебния процес за деца, за които досега той е бил почти невъзможен. Бих дал

пример с мобилното приложение на фондация „Заслушай се“, което превръща в реално време говор в текст и беше представено преди две седмици.

Що се отнася до технологиите извън класната стая, виждам значението им най-вече в провокирането на децата да изграждат и затвърждават своите независими умения за търсене и извличане на информация, за създаване на ново съдържание и за неговото ефективно споделяне с други хора. Тук бих посочил за примери вече споменатата международната платформа Khan Academy, както и един от най-добрите български сайтове Уча.се.

Относно връзката с бизнеса и университетите, познавам добре само хуманитарните факултети на Софийския университет и бих могъл да кажа, че връзката с бизнеса е на сравнително добро ниво. Студентите получават предложения за работа по своята специалност и от частни фирми, и от държавни институции. Подобно е и положението в Тюбингенския университет в Германия, където също съм студент. Това, в което ситуацията в германския университет е по-добра, е по-широкото присъствие на неправителствените организации сред студентите (и преподавателите), тъй като особено в хуманитарната сфера според мен най-полезните проекти (за студентите, университета и обществото) могат да дойдат именно от такива организации. Голяма част от моите състуденти са ангажирани в такива проекти, но е важно и самите организации да присъстват в университетския живот. Това е така, защото годините (обикновено 4,5 или най-много 6), които човек прекарва в университета, са неповторими, и студентът следва да мисли преди всичко за своето по-добро образование, а не просто за своето кариерно развитие. Както и Дезидерий Еразъм Ротердамски, с право станал нарицателно за една от образователните програми на ЕС, още през XVI в. отбелязва – „хората не се раждат, а се оформят като такива“ (“*homines non nascuntur, sed finguntur*“) и това важи за образованието през целия живот. Организациите, които от своя страна подпомагат студентите да развиват впоследствие свои собствени идеи, обвързват български и чуждестранни университети, като по този начин подпомагат въвеждането на иновации. Един от най-добрите примери е фондацията „Заедно в час“, която свързва много млади хора от страната и чужбина и по този начин пряко и косвено влияе върху навлизането на иновации в българското образование, а и освен това се ангажира за професионалната реализация на студентите. В това лично съм убеден както от съвместната работа с тази фондация, така и общуването с много мои приятели, които по един или друг начин са били част от тази организация.

На последно място, научните проекти (отново ще коментирам само хуманитарната сфера) безспорно повишават качеството на образователния процес и влияят положително върху материалната база и финансовия ресурс, заделен за образование. Предимството на образованието в хуманитарната сфера е, че образователният процес струва значително по-малко спрямо този в други сфери и за него не е необходимо влагането на големи ресурси. Предизвикателството в проектите в тази област е, че проектите поради своя характер не винаги могат да покажат непосредствени резултати, както и че понякога не може да бъде представен конкретен

продукт, който да отрази напълно постиженията на съответния проект. Като студент в Софийския университет съм участвал в многобройни проекти на ниво катедра, факултет, университет, в БАН и в частни проекти, които имат както практически, така и научен характер. Работата в тях е допринесла много за моето качествено образование, като знанията, получени от тях, съм приложил многократно в чужбина. Разбира се, те са били и голям финансов стимул за мен, като заплащането за тях в повечето случаи е било по-добро от размера на държавните стипендии. По общата ми оценка за тях те не са повлияли значително в развитието на материалната база, но това, повтарям, далеч не е решаващото, когато става дума за хуманитарната сфера.

София, 07.12.2016 г.

Димитър Драгнев